

גן החיות התנ"כי בירושלים ע"ש משפחת טיש
حديقة الحيوان اورشليم القدس باسم تيش
THE TISCH FAMILY ZOOLOGICAL GARDENS IN JERUSALEM

בשיתוף הקרן לירושלים

פרושים

מרץ 2008 גליון מס' 95

חיים חדשים ותקווה לנשרים

הטבע והגנים לנקוט צעדים דרסטיים ולהוציא ביצים מקינים בגמלא לצורך העברתם למדגרה בגן החיות התנ"כי. כך תינתן הזדמנות טובה יותר לגוזלים הבוקעים לגדול בבטחה עד למועד שחרורם לטבע. להוצאת הביצים כמה מטרות: לבדוק האם יש גורמים המשפיעים על פוריות הביצים בטבע; לאפשר הטלות מילואים ולאפשר לפקחי הרשות לאתר את גורמי הפגיעה באוכלוסיית הנשרים ולהתמודד איתם טרם שחרור הגוזלים שבקעו במדגרה. השנה הועברו 11 ביצים מגמלא למדגרה. 10 מהן היו פוריות ועד רגע כתיבת הכתבה בקעו חמישה גוזלים. הגוזלים שבוקעים פה שוהים בגן בחודש

צילום: שמוליק ידוב

אנו עומדים בפני שלב נוסף בהתגייסות גן החיות התנ"כי לשימור הנשרים והשבתם לנוף החי בארץ. הנשרים, מהעופות הדורסים המרשימים בגודלם וביופיים מצויים בפני סכנה חמורה בישראל. לנשרים גם תפקיד מפתח כ"סניטר" של הטבע, בהיותם אוכלי נבלות, תפקיד החיוני מאוד לשמירת האיזון האקולוגי. מעבר למרכז הקינון והרבייה בצפריית הדורסים שבגן החיות, פועל גם מרכז ההדגרה הארצי לעופות הדורסים. המרכז שפועל מאחורי הקלעים, קיים מאז שנת 2000. במהלך השנים, הודגרו במרכז ביצים של מינים רבים של דורסי הארץ, ובעיקר ביצי נשרים. הגוזלים שבקעו שוחררו לטבע. עד כה כ-60 נשרים ועשרות רבות של מינים אחרים בקעו במרכז ההדגרה. הביצים הגיעו למרכז ההדגרה בעיקר ממרכזי קינון ורבייה בגני חיות ומרכזים זואולוגיים ופועל בשיתוף פעולה

הדגרת ביצי נשרים.

מלא עם רשות הטבע והגנים. הביצים מועברות למרכז ההדגרה משת סיבות עיקריות: להבטיח את התפתחות הגוזלים בתנאים אופטימליים וגם כדי לאפשר הטלת מילואים - הטלת ביצה נוספת על ידי הנשרים, לאחר שנלקחה מהם הביצה הראשונה, המאפשרת את הגדלת פוטנציאל הרבייה הכל-כך חשוב להצלחת פרויקט ההשבה לטבע של הנשרים. השנה אנחנו נמצאים בעיצומו של תהליך מרגש: בשל הירידה החדה במספרם של הנשרים בשמורת גמלא בפרט ובאזור הצפון בכלל הוחלט על ידי רשות

הראשון לחייהם והטיפול בהם נעשה באמצעים מונעי החתמה לבני אדם- דרך זכוכיות חד כיווניות, פוחלץ ראש נשר המשמש להאכלה, ונשר "אומנת" המלווה את גדילתם. בתום החודש יועברו הגוזלים לחי-בר כרמל להמשך גידול ולאחר מכן לכלוב איקלום מיוחד שהוקם בשמורת גמלא. לאחר שנתיים-שלוש ישוחררו הנשרים לטבע בגמלא. כולנו תקווה שבעתיד לא יזדקקו הנשרים לעזרתנו אבל בינתיים גן החיות עושה כל מאמץ לסייע להציל את נשרי ארצנו.

הכנס ה-5 של ארגון גני החיות בישראל לציון מאה שנה להולדתו של פרופ' אהרון שולוב - מייסד גן החיות התנ"כי בירושלים

היבטים ברמה השייווקית וברמה האנתרופולוגית על מבקרים בגני חיות; היבטים שונים בנושאי טיפול, רפואה ואחזקת בעלי חיים בגני חיות ואתיקה. אייל פלד מ"מסע עולמי" היה בין המרצים והרצאות, שלוותה בקטעי וידאו, כללה מפגשים ורשמים הקשורים לבעלי חיים וגני חיות בעולם. בהרצאתו - "משחק המראות" של מבקרים בגן החיות תיאר הסוציולוג ד"ר עידן ירון את יחסם של המבקרים בגני חיות לבעלי החיים מנקודת מבט אחרת; איך הם רואים את בעלי החיים ובאמצעות מה הם מבינים אותם. ד"ר נועם ורנר, זואולוג גן החיות התנ"כי, דיבר בהרצאתו "מיזמי שמירת טבע בגן החיות התנ"כי - סיכום עד כאן. לציון יום הולדתו המאה של פרופסור אהרון שולוב - מייסד גן החיות התנ"כי בירושלים" על ארבעה מיזמים מרכזיים: השבת היחמורים לשמורת נחל שורק, המרכז הארצי להדגרת ביצי עופות דורסים, השבת חתול החולות לערבה ומחקר לקראת השבה אפשרית של צב היבשה המדברי למערב הנגב. ד"ר יגאל הורביץ מהספארי סיפר על העשייה המבורכת במסגרת בית החולים לחיות בר של רשות הטבע והגנים והספארי ברמת-גן. צוות החי-כיף ראשל"צ ביחד עם תלמידי בית הספר למדעים "ניצנים ראשל"צ" סיפרו על פרויקט חינוכי מיוחד שבו השתלבו תלמידי בית הספר עם צוות החי כיף ובנו תוכנית העשרה ומתקני העשרה למגוון בעלי החיים. ד"ר רוויטל שאואט, מחי פארק קריית מוצקין דיברה על תהליך קליטת הפילים בחי פארק. זהבה כרמלי המשך הכתבה בעמוד 2

ב-21 בפברואר 2008, התקיים הכנס החמישי של ארגון גני החיות בישראל בבית שמואל, בירושלים. גן החיות התנ"כי אירח בפעם הראשונה את הכנס ובו נכחו מעל 420 משתתפים, שכללו עובדים מגני החיות השייכים לארגון ומתנדבים, עובדי פינות חי וגני חיות קטנים, נציגי רשות הטבע והגנים, החברה להגנת הטבע, המשרד להגנת הסביבה וגופים ירוקים אחרים, אנשי אקדמיה וחוקרים, אנשי חינוך, ווטרינרים ועוד. ארגון גני החיות הישראלי הוקם לפני חמש שנים במטרה לפתח את הקשר בין גני החיות לטובת פעולות שמירת טבע וחינוך הקהל, תוך דאגה להעלאת רמת המקצועיות של עובדי גני החיות החברים בארגון. רק השנה הושלמו תהליכי הרישום של הארגון כעמותה. כיום חברים בארגון שישה גני חיות: גן החיות התנ"כי בירושלים ע"ש משפחת טיש, המרכז הזואולוגי ת"א רמת-גן (הספארי), גן החיות הלימודי-חיפה, חי-כיף ראשון לציון, חי-פארק קריית מוצקין וגן-גורו. מטרות הארגון הן: שמירה על החי וסביבתו, תוך שאיפה להשגת איזון בין אדם לטבע; העלאת מודעות הציבור, לייעודו של גן החיות כגורם מחנך, משמר, חוקר, מסביר ומעצב דעת קהל בנושאים אלה; דאגה לרווחת בעלי החיים המוחזקים בשבי ועידוד חברי הארגון למצוינות ולמקצוענות בתחום. הרצאות המליאה התמקדו בנושאים רבים הקשורים למטרות גני החיות, כגון: פרויקטים למען שמירת טבע שבהם מעורבים גני החיות בארץ; מחקרים הקשורים לשמירת טבע ותכניות השבה לטבע בגני חיות;

ליצן קטן שלי - אולי תשחה איתי?

אחת התחפושיות המזוהות ביותר עם חג הפורים היא הליצן. יש אפילו אנשים שעובדים כליצנים ולכן מתחפשים לליצנים לא רק בפורים אל גם בימים רבים אחרים במשך השנה. אבל לנו, בגן החיות, יש מישהו שהוא ליצן כל הזמן! זהו הניצרתן הליצני. אולי תשאלו איך זה שבכל ביקורים בגן החיות עוד לא ראיתם ליצן. הרי קשה לפספס ליצנים - לבושם רב-גוני ומצחיק וחרטוםם צבעוני. למעשה, אני מניח שרובכם כבר ראיתם אותו, ובוודאי התלהבתם ממראהו. אבל, לטובת אלו שעוד לא ראו ואלו שראו אבל לא ידעו שזהו ליצן, אני אגלה שהניצרתן הליצני חי באקווריום המים המלוחים שבמסדרון שבתצוגת הטיגריסים הסומטריים. את הניצרתן הליצני תזהו פשוט לפי תלבושת עם נקודות לבנות גדולות וכתמים נוספים, סנפירים צבעוניים וחרטום צהוב בוהק המוקף מסגרת לבנה. בעולם, מצוי הניצרתן הליצני בסמוך לשוניות אלמוגים במערב האוקיינוס השקט ובאוקיינוס ההודי. זהו דג יחידאי בדרך כלל שאינו נראה לעיתים קרובות. באקווריום לעומת זאת, ניתן לראות את הניצרתן לעיתים תכופות שכן זהו אחד המינים החביבים ביותר על מגדלי אלמוגים ודגי שונות. זה המקום להזכיר שכשם שלרבים מהליצנים אין רק צד שמח אלא גם צד עצוב, כך גם לניצרתן. בשל הביקוש הגבוה לניצרתנים בשוק דגי הנוי הם נלכדים בכמויות גדולות בטבע ומיוצאים לכל העולם. כיום, למרות שעוד לא הוגדר באופן רשמי כמצוי בסכנת הכחדה, הניצרתן הולך ונעלם. דיג, הרס שוניות אלמוגים על ידי בני האדם והיעלמות שוניות בשל ההתחממות העולמית (שגם היא תוצאה של פעילות אנושית) פוגעים במין זה שמלכתחילה אינו נפוץ. לצערנו, הניצרתן אינו לבד ומיני דגים רבים החיים סביב שוניות האלמוגים סובלים מגורל דומה המוביל אותם לקראת הכחדה. רבייה של דגי שונות בשבייה

משולחנו של הזואולוג

נועם זרנר

היא מורכבת ביותר ועד היום ישנם מינים רבים שלא הורבו בשבי. לכן, הביקוש ההולך וגובר לדגי שונות בקרב מגדלי דגים מגביר את הלחץ על האוכלוסיות הטבעיות שסופן לקרוס ולהיעלם. הפיקוח על דיג זה ועל הסחר בדגים ברחבי העולם עדיין בחיתוליו והישרדותם של מינים רבים תלויה בנו, הצרכנים, המגיעים לחנויות חיות המחמד בכדי לרכוש דגים לאכלוס האקווריום הביתי שלנו. לדוגמה, המועצה לאקווריום הימי (Marine Aquarium Council - MAC; www.aquariumcouncil.org) הינו ארגון שלא למטרות רווח המאגד דיגים, יצואנים, יבואנים וקמעונאים של אלמוגים ודגי שונות, יחד עם חובבי דגים, אקווריומים ציבוריים, ארגוני שמירת טבע וארגונים ממשלתיים מכל העולם. ארגון זה מעניק תעודה לקהילות ובודדים העוסקים בדיג של דגי השונות ובאיסוף אלמוגים באופן ממוקד ובר-קיימא. כל שנותר לנו לעשות הוא לוודא שבעל החנות בה אנו נמצאים רכש את דגי השונות שבחנותו מיצואן מורשה (נא לבקש לראות את השם והתעודה) לפני שאנו בעצמנו רוכשים את הדגים. בתחום דגי המים המתוקים מערכת הפיקוח שונה במעט, אבל גם כאן כדאי לוודא כי הדגים שאתם רוכשים הינם ילידי שבי ולא נידוגו בטבע. אלה דברים קטנים שכולנו יכולים לעשות כדי לסייע בשמירה על הדגים בעולם ואם נקפיד על כך אולי נוכל להחזיר את החיוך לניצרתנים הליצניים שחיים עדיין בטבע.

ניצרתן הליצני.

האוטו שלנו גדול ו"ירוק"

גן החיות התנ"כי ירוק יותר מתמיד, ולא רק בגלל בלוב האביב... גן החיות החל בניסוי מעניין המיועד לסייע בשמירה על הסביבה. בחודשים האחרונים, מרבית כלי הרכב של בגן המשתמשים במנוע דיזל, עברו לשימוש בביו-דיזל. ביו-דיזל הוא דלק המיוצר משמן המופק מהצומח, שנוצר מהוספת אלכוהול לשמן חדש או משומש ומשמש תחליף מוצלח לסולר. זהו מקור אנרגיה מתחדש שניתן לייצרו באופן מקומי. כמות המזהמים הנפלטת משריפת ביו-דיזל קטנה מאוד ביחס לסולר וכך נמנעת התרומה לאפקט החממה. אנו תקווה שהניסוי יעלה יפה ויהיה שלב נוסף בהפיכתו של גן החיות ל"ירוק" יותר. זהו צעד קטן אך משמעותי למען הפיכת גן החיות התנ"כי לגוף הפועל למען איכות הסביבה.

המשך הכתבה מעמוד 1

מהספארי סיפרה במושב חינוך על "ערב חלומי בגן החיות" ובאותו מושב, דיבר יהודה גת על מערכת החינוך החדשה בגן גורו. במושב טיפול ווטרינריה סיפר דניאל אבו חיר מגן החיות הלימודי חיפה על התערבות צוות הגן בקבוצת הבבונים. כחלק מרעיון החיבור בין גני החיות, התקיימה גם תערוכת צילום בנושא "יום בגן החיות". כל גן חיות הציג שלוש תמונות שתיארו את הקשר החזק בין העובדים והמבקרים ובין בעלי החיים. התמונות היפהפיות הטיבו לתאר את האהבה והמחויבות של העובדים למטרות גן החיות: טיפול הולם בבעלי החיים, חינוך, ואהבה. לאחר המושבים המקצועיים הזמנו המשתתפים

התמונה הזוכה בתחרות הצילום. צילום: אורי בן-גיגי

לארוחת ערב חגיגית מול נוף העיר העתיקה. בין היתר, הייתה זו הזדמנות למשתתפים להחליף מידע באופן אישי ולשוב להיפגש באווירה רגועה יותר וחופשית. לאחר ארוחת הערב, הזמנו כולם לערב הווי מיוחד במינו בנושא "מיהו גן החיות הטוב ביותר?" הערב שכלל חידונים, משימות היתוליות וקטע מיוחד שהכין כל גן חיות. הערב המיוחד הסתיים במופע ריקודים ברזילאי שסחף את כולם למסיבת ריקודים צבעונית במיוחד. כנס ארגון גני החיות החמישי הסתיים בהצלחה ובהרגשה שזו הזדמנות מצוינת להעביר מידע, לעבוד בשיתוף פעולה וגם לחבר יחד אנשים בעלי נושא משותף של אהבת בעלי חיים וחינוך בני האדם. גן החיות התנ"כי מודה לכל המשתתפים ומקווה להמשך שיתוף פעולה פורה.

חדשות מהאוסף הזואולוגי

טורפים - הטיגריסית "חנה" המליטה גור יחיד וראשון שלא שרד. מכיוון שזו המלטה ראשונה ל"חנה" הצעירה, הסיכויים של הנולד לשרוד היו קטנים. אנחנו מחזיקים אצבעות לקראת ההמלטה הבאה.

ציפורים - נשרים ראשונים בקעו במרכז ההדגרה הארצי שבגן החיות התנ"כי. הפעם, לראשונה מדובר בביצים שנאספו בצורה שיטתית מגמלא. בנוסף הגיעו ביצים רבות מכל גני החיות בארץ כמו גם משמורות החי בר וגם ביצים ראשונות משתי הזוגות שלנו בגן החיות. החלו הטלות בתצוגות התוכים.

- בסמוך לתצוגת עופות הביצה, החלו עבודות הקמת תצוגת צבי ענק - צבי האלדברה. הפתיחה המתוכננת בסוף יוני.

- הובאה נקבת רחם למטרת שידוך עם הזכרים שבגן. אנחנו מקווים להצלחה ברבייה של מין זה שהולך ונעשה נדיר.

אוכלי עשב - המלטה של ראמה באמצע סופת השלגים השנייה השנה בירושלים. האם שוב נטשה את הולדה, והראמה "מישל" גודלה על ידי מטפלי המחלקה בהאכלת יד, ועתידה לחזור לקבוצה בשבועות הקרובים. - רגעי עצב בחצר דרום-אמריקה: "חומי" האלקפה מת כתוצאה מכשל כלייתי חמור, וזכר קפיבארה צעיר מת בעקבות מחלה אוטואימונית ממנה סבל מאז לידתו.

קופים - המלטות בחצר הלמורים, עד כה שלושה גורים של למורי הקאטה

פינת חי - החלו עבודות שדרוג פינת הליטוף שבגן החיות לילדים לרווחת המבקרים ובעלי החיים שבה. העבודות כוללות הקמת חצר משק גדולה שבה יוכלו בעלי החיים להסתובב חפשי (למעט אזור מנוחה) יחד עם המבקרים. השלמת העבודות מתוכננת לאמצע אפריל. ולמרות זאת- הכבשים והעיזים אינם ממתנינים, המלטות רבות של גדיים וטלאים לקראת האביב.

עולם תחתון - נולד גור סוריקאטה ראשון לשנה זו.

רגעים
פוטו-טריקים של גילוי
כאמצעים מיוחדים

אברהם פיינסוד

גשריכר צילום גרסה

כאמצעי המבקרים - גשריכר

●● בואו לראות! ●●

בגן החיות לילדים

עוד בהיותו נער צעיר במכסיקו גילה אברהם פיינסוד התעניינות נלהבת בבעלי חיים. זו ניתבה לו את הדרך להפוך למגדל כלבים, להקים מושבת גידול לדגים טרופיים, ללמוד בעת היותו תלמיד תיכון על תורשת הצבועים

היד השלישית פינת המתנדב

בדגים ולבלות אינספור שעות במרפאתו של הווטרנר השכונתי. בימי התיכון למד אברהם צילום ונחשף לטכניקות שונות ולעבודה בחדר חושך. לאחר שעלה ארצה ב-1976, השלים תכנית ארבע שנתית בביוולוגיה, וסיים לימודי דוקטורט בגנטיקה באוניברסיטה העברית. עם תום התמחותו כפוסט דוקטורנט בביוולוגיה התפתחותית באוניברסיטת ייל, השתלב כמדען באוניברסיטה העברית, ובה הוא מכהן כיום כפרופסור לגנטיקה ולביוכימיה. לפני כעשר שנים, כאשר בגן החיות בירושלים חיפשו מתנדבים לעבודה בתצוגת הלמורים, הצטרף אברהם לקבוצת המתנדבים הראשונה במקום. ב-2001 סיים קורס מטפלים בגני חיות. מידי יום ששי במהלך שנות התנדבותו כמטפל ב"ארץ הלמורים", נהגו ילדיו להצטרף אליו. ברבות הימים החלו אף הם להתנדב בגן. בפרק זמן מסוים עבדו ארבעה מבני משפחת פיינסוד בו זמנית כמתנדבים כל יום ששי עד נעילת הגן. בשנת 2003 קנה אברהם את המצלמה הדיגיטלית הראשונה שלו, המצלמה אשר החזירה אותו שוב לעולם הצילום, אך הפעם במתכונת דיגיטלית, תוך שימוש בתוכנות מתחכמות לעיבוד תמונות. כעת, מציג אברהם תערוכה חדשה במרכז המבקרים - תיבת נח. התערוכה - "רגעים - פורטרטים של חיות במצבים מיוחדים" מציגה תמונות ממקומות שונים בעולם, חלקן צולם בטבע וחלקן בגני חיות. המכנה המשותף לכולן מצביע על דקות אבחנה בתפיסת רגעים בעולמן של החיות ועל אהבה עזה לטבע. אתם מוזמנים לבוא ולהתרשם מן התערוכה המיוחדת המוצגת עד יוני 2008.

צילום: תמר רביב

אלון, שירי, שרון, רננה, ידידיה, חיים והסוסים הנסיים.

מתחת לארץ הלמורים, מול החצר הדרום אמריקאית, בשכנות לעולם התחתון וליד גן המשחקים וגן הפסלים שוכנת פינת החי, ממש במרכז גן החיות. ואכן, רוב המבקרים יגיעו במהלך הביקור לפינת החי. זו ההזדמנות לראות מקרוב בעלי חיים קטנים וידידותיים, וגם לפגוש את הצוות המיוחד מאד. חיים - מנהל המחלקה, שרון, אלון ורננה (שני צעירים העושים כאן את השרות הלאומי שלהם) ועוד קבוצה גדולה של מתנדבים מספרים על מקום עבודה מיוחד המשלב אהבה לבעלי חיים וצורך בקשר יומיומי עם המבקרים. צוות פינת החי מטפל כאן בנחשים, עיזים, תוכים, דגים, עקרבים, חמוסים, אוגרים, ארנבות, סוסים והרשימה עוד ארוכה - יש כאן כ-50 מינים של בעלי חיים מכל המשפחות. וצריך לדעת הרבה!! מה כל אחד אוכל ומתי, מי מתנשל, מי הטיל ביצים, מי המליטה, מי חולה ועוד ועוד. מטפלי פינת החי מתחילים את סדר יומם בשעה שבע בבוקר. מחצר המשק, עושים הם את דרכם על הטרקטורון לעבר פינת החי, לא לפני גיחה קצרה לחצר הפילים - שם הם מורידים את מטפלי הפילים. (על הטרמפ הזה יתוגמלו בהמשך...) רק

אלון אוהב ללכת את הדרך ברגל וליהנות מכמה דקות הליכה של שלווה בוקר. במחלקה כמה אזורים וכל מטפל מופקד על איזור אחר. חיים "פותח" את היום בספירה ובדיקה של כל בעלי החיים וטיפול בתצוגת ה"עולם התחתון" השייכת למחלקה. אלון מטפל בעיזים, בכבשים, בפינת הליטוף ובלמורים, שרון ורננה - בחדרי ה"בית-חי"- חדרי הלימוד ובסוסי הפוני. את עבודת הניקיון, הגירוף, הכנת האוכל והטיפול הרפואי צריך לסיים עד תשע בבוקר - אז יגיעו הקבוצות לפעילות הדרכה ומאות ילדים יזכו לחוויה בלתי אמצעית עם בעלי חיים. גם המרכז לטיפול בעזרת בעלי חיים מקיים את פעילותו בפינת החי והניידת האקולוגית-ה"גלגלנח" שמתחילה את יומה פה "משאילה" מפינת החי בעלי חיים להדרכות מחוץ לגן. לאחר הפסקה קצרה (קפה לחיים ואלון, ארוחת ירקות לשרון וקורנפלקס בשקית לרננה) נמשכות העבודות: הכנת אוכל ליום הבא, טיולי בוקר לאתונות ולסוסים ואימון לסוריקטות בעזרת זחלים. זוכרים את הפיצוי על הטרמפ של מטפלי הפילים בבוקר? "אביגיל" הפילה מתייצבת לעזרה ומכניסה את חבילת החציר השוקלת מעל 500 ק"ג למתבן - איזה שיתוף פעולה בין המחלקות!! כששואלים את הצוות "איזה בעל חיים אהוב עליכם?" - הם אומרים בחיוך מלא אהבה "את כולם"..." "ובכל זאת??" חיים ואלון מעידים על חיבתם הרבה לזחלים והמגוון גדול: ב"בית חי" נמצאים לפחות 4 סוגי נחשים, חומט כחול-לשון, שממית מנומרת, חרדון מזוקן שנראה קצת מפחיד אך הוא ידידותי להפליא, והרבה צבים.. רננה לעומת זאת משוגעת על הנובחניות של ה"עולם התחתון", במיוחד כשהיא מחלקת להם בוטנים, ושרון אוהבת את הסוריקטות והעיזים הגמדיות. פלורי המתנדבת אוהבת דווקא את האוגר הזהוב, אך האתגר הגדול שלה הוא יצירת קשר עם "סם" התוכי. לצוות פינת החי יש קשר מיוחד אחד לשני והאווירה זורמת ונעימה. אין זה פלא שיותר מ-20 מתנדבים עובדים דווקא כאן. זו גם הזדמנות לעבוד במגע ישיר עם בעלי חיים וללמוד המון. אך מעבר לטיפול ולדאגה לבעלי החיים - לצוות פינת החי תפקיד נוסף, לא פחות חשוב וזהו הקשר עם הקהל. חלק גדול מאוד מפעילות החינוך מתרחש בפינת החי, כאן זוכים הילדים להחזיק נחש, ללטף ארנבון ואפילו לראות המלטה של טלה או גדי. את הצוות תוכלו לראות תמיד מסתובב בפינת החי ולא רק מאחורי הקלעים, והם מוכנים לענות על שאלות ולתרום מזמנם. רק בקשה אחת קטנה יש לצוות - עזרו להם לשמור על רווחת בעלי החיים והישמעו להוראות. בחודש הקרוב תעבור פינת החי שדרוג שתכלול הקמת חצר משק גדולה שבה יסתובבו חפשי (למעט אזור מנוחה) לרווחת בעלי החיים והמבקרים.

ישר מהשולית והפסגה אל פאלנת המצויה

האילנית המצויה (*Hyla savignyi*) היא הקטנה ביותר בגודלה בקבוצת הדו-חיים הקיימים בארץ-ישראל ושייכת למשפחת האילניתיים. מצבה מוגדר כפגיע בלבד, אך עקב היעלמותן של שלוליות החורף וזיהום מקורות מים, מצבה עלול להחמיר בשנים הקרובות, והיא עלולה למצוא את עצמה ברשימת בעלי החיים הנמצאים בסכנת הכחדה. האילנית דומה לצפרדע, אך היא קטנה ועדינה יותר. האילנית ניכרת באצבעותיה מסתיימות בכפתורי הצמדה, המפרישים חומר דביק שבעזרתו היא נצמדת לעלים, גבעולים ואילנות - ומכאן שמה.

צילום: תמר רביב. אילנית מצויה.

גדלה כ-4 ס"מ בלבד וראשה קטן ועיניה בולטות משני צדדיו. האילנית מסוגלת להחליף צבע מירוק בהיר לירוק כהה, צהוב או חום, לפי הצמחים עליהם היא נמצאת. פס כהה מתמשך מאזור הנחיריים אל העיניים ואל צידי הבטן. לזכר יש קפל עור דק וצהוב מתחת לסנטר המשמש אותו בזמן החיזור, ובה הוא נבדל מן הנקבה. בזמן החיזור, כשהזכר מנסה למשוך אליו בנות זוג, כפל העור מתמלא באוויר ויוצר תיבת תהודה להגברת הקול ולקרקור. האילנית ניזונה מחרקים, אותם היא טורפת בלילה. במשך היום תיצמד האילנית לעלים ולגבעולים מוצלים, על מנת לשמור על עורה מפני התייבשות. בעונת החורף הזכרים והנקבות נמשכים לשלוליות חורף לצורכי רבייה. הנקבה מטילה ביצים בגושים ריריים, בכל גוש עד 100 ביצים. את הביצים היא מדביקה לצמחים שבשלוליות. הראשנים האפורים בצבעם, ניזונים מחומר צמחי. תוחלת החיים של האילנית מגיעה עד 20 שנה. ניתן למצוא אותה בין ענפי עצים ובין שיחים, והיא שכיחה על צמחי תרבות המושקים במים, ובצמחיית קנים שבכינרת, בנחל הירדן ובמעיינות שבקרבו. האילניות חובבות שלוליות מים אבל מסתפקות גם בגינות עם הרבה צמחייה ולחות. ניתן אף לראותן מטפסות על זכוכית חלון בעזרת הריר הדביק המופרש מכפות הרגליים. האילנית המצויה היא בעל חיים מוגן, מוגדר כבעל חיים בסכנת הכחדה וחובה לשמור עליה.

Way back in 1981 an intrepid young wayfarer found her way to the Jerusalem Biblical Zoo, set down roots and stayed. At the young age of 18, Beverly Burge travelled the world and became an expert in the care of all kinds of primates. After receiving her license as a veterinary technician she moved to Israel. The Biblical Zoo was the place she chose to finally settle down and make a difference to the world. Nurturing living things was the moving force of her life. She hand raised wallabies, lemurs, chimpanzees, a tiger, a lion, kittens, ferrets and a leopard. Beverly was immensely concerned with wildlife conservation, research that might help animals facing extinction to survive and the establishment of breeding centers and rehabilitation programs. She was so excited when the zoo was

צילום: שירה גנטמן

בשנת 1981 הגיעה לגן החיות התנ"כי בירושלים בחורה אמריקאית צעירה, הרפתקנית, אוהבת טיולים ובעלי חיים העונה לשם בוורלי ברג. זה קרה אחרי שהיא עזבה את הבית בגיל 18, טיילה בעולם והפכה למומחית בטיפול

בקופים. לאחר שסיימה את לימודי "עוזר וטרינר", נדבקה ב"חיידק" הצינוני והחליטה לעלות לארץ ולהשתקע בירושלים. גן החיות התנ"כי היה המקום אליו החליטה בוורלי להתמסר בכל ליבה ומאז הפכה להיות חלק בלתי נפרד מהנוף האנושי של גן החיות הירושלמי. הגנה על בעלי החיים וטיפולם, הפכו לכוח המניע את חייה. היא גידלה במו ידה וולאבי, שימפנזים, טיגריס, אריה, גורי חתולים, חמוסים ולאחרונה אף נמר.

בוורלי דאגה רבות לנושא שימור הטבע וחיות הבר. היא שאפה לסייע במחקרים בתקווה שאלו יעזרו לבעלי החיים הנמצאים בסכנת הכחדה. היא עזרה בהקמת תוכניות לגרעיני רבייה בגן החיות ולהשבת מינים נכחדים חזרה לטבע, בסיוע

בוורלי ז'ל וגור הנמרים "רר".

be able to release an animal bred at one of our breeding centers back into the wild or when she opened her hands and watched a recovered wild bird fly free. Her emphasis in all things was to achieve a level of professionalism that was consistent with the highest standards available within the international zoo community. She was always seeking to improve her knowledge, to upgrade the in-house medical practices and the Animal Center equipment, and the level of care given to the animals. She was always on top of the latest information, the most modern improvements

When The Biblical Zoo reopened in 1993, Beverly was still offering ideas, encouragement and professional behavior towards all. Beverly had a special gift in integrating all around her. She used the zoo and her work as Section Head of the Hospital/Quarantine Unit to build a group of volunteers that is dedicated, caring and professional. Beverly also wrote the Zoo Tails column of the "Propil" for over 10 years.

And then suddenly, shockingly after 25 years she is gone and we are left bereft. Beverly died on January 2008, three weeks before her birthday. As we sat and thought of how best to honor the memory of Beverly, the answer was simple - to continue her vision and work. Therefore The Biblical Zoo is seeking to establish the Beverly Burge Laboratory. The lab will be devoted to furthering the values of and benefiting wildlife conservation, animal welfare, and education. It will consist of two rooms within The Phyllis and Otto Frye Animal Medical Center dedicated to the highest standard of in-house diagnostics that can be achieved. Volunteers and students will be taught and encouraged in the warm professional fashion that was Beverly's calling card. Beverly's memory will be preserved at the doorway with a photographic memory corner so that all entering will know they are in her domain and under her nurturing influence.

צילום: אריאל ירוזלמסקי

רפואי לבעלי חיים המגיעים פגועים מהטבע לגן החיות ובשיקומם. בוורלי התרגשה כל פעם מחדש כשגן החיות היה משחרר לטבע את אחד מבעלי החיים שבגן. המאפיין את פועלה היה השאיפה התמידית והבלתי מתפשרת למצוינות ולרמת מקצועיות גבוהה, על-פי הסטנדרטים הגבוהים ביותר הקיימים בקהילה הבינלאומית של גני החיות. היא תמיד שאפה לשר את ידיעותיה, הן בתחום הטיפול בחיות הבר והן בהצטיידות במכשור ובציוד הרפואי המתקדם ביותר. כשגן החיות ע"ש משפחת טיש- גן החיות התנ"כי,

נחנך בשנת 1993, בוורלי תרמה רעיונות רבים, עידוד ומקצועיות לכל הסובבים. היא התברכה ביכולת מופלאה לאחד סביבה את כולם. היא השתמשה בגן ובתפקידה כאחראית על בית החולים וההסגר, כדי לבנות צוות מתנדבים מסור ומקצועי. במשך יותר מ-10 שנים כתבה בוורלי את מדור האנגלית של עתון ה"פרופיל", לאחר מחשבה שגם המנויים דוברי האנגלית זקוקים לפינה בעיתון. כעת, בפתאומיות וללא כל התרעה, לאחר 25 שנות טיפול ואהבה, בוורלי איננה וכולנו נותרנו עם זכרונות בלבד. בוורלי נפטרה בינואר 2008, כ-3 שבועות לפני יום הולדתה.

למורים ובוורלי בגן החיות ברוממה.

כשישבנו וחשבנו מה הדבר הטוב ביותר לעשות לשימור פועלה של בוורלי, התשובה הייתה פשוטה: הנצחת חזונה ועבודתה בגן החיות. לכן, גן החיות ע"ש משפחת טיש - גן החיות התנ"כי, מעוניין להקים מעבדה על שם בוורלי ברג. העבודה במעבדה תוקדש לטובת מטרות של שמירת הטבע וחיות הבר, רווחת בעלי החיים וחינוך. המעבדה תכלול שני חדרים שיהוו חלק מבית החולים ע"ש פיליס ואוטו פריי, תוך שאיפה להשגת הרמה הגבוהה ביותר של אמצעי האבחון והטיפול הקיימים. סטודנטים ומתנדבים יזכו ללמוד ולעבוד במעבדה מקצועית זו, על מנת לתרום לטיפול הרפואי המקצועי ביותר עבור בעלי החיים. כמו כן, בכניסה למעבדה תוקם פינת זיכרון לזכרה של בוורלי, כך שכל הבאים למרפאה ידעו ויזכרו בפועלה, ובאישיותה המיוחדת. בעזרת הנצחה זו, נוכל להרגיש כי למרות חסרונה הגדול של בוורלי, חזונה ימשיך ללוותנו בכל עשייתנו הרפואית והטיפול בבעלי החיים.

Tax deductible contributions can be made to:
The Tisch Family Zoological Gardens in Jerusalem, POB 898,
91008, Jerusalem

את התרומות ניתן להעביר ל- גן החיות התנ"כי בירושלים ע"ש משפחת טיש, ת.ד. 898 מלחה, ירושלים, 91008.

תאה שנה להולדתו של מייסד גן החיות התנ"כי בירושלים - פרופ' אהרון שולוב ז"ל 1907 - 2007

לגבעה סמוכה לשכונת רוממה. בגבעה זו פעל הגן עד לשנת 1991, קודם להעברתו למקומו הנוכחי במלחה. אוסף בעלי החיים כלל בתחילה את בעלי החיים שהורדו מהר הצופים ולאחר מכן הצטרפו אליהם רבים אחרים, בעיקר מתרומות מהארץ, ומחוצה לה ומחילופים עם גני חיות אחרים ברחבי העולם. בראשית שנות ה-80 היו בגן החיות ברוממה כ-700 בעלי חיים המתייחסים לכ-300 מינים של יונקים, של עופות וזוחלים. דבר ייחודי בגן היו השלטים על גבי הכלובים שציטטו פסוקים מן התנ"ך בהם מוזכרים בעלי החיים. כחלק מחזונו הקים גם מחזות תנ"כיים בחצר הגן אשר נועדו להמחיש את חזון ישעיהו: "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבע ועגל וכפיר ימריא יחדיו" (ישעיהו י"א ו') בחצר אחת חיו יחדיו זאב וכבש ובשנייה נמר פסים ועז. מחזות אלה היו אטרקציה של ממש וזכו לפרסום רב בארץ ובעיתונות העולמית.

אהרון שולוב, ראה בכל בעל חי בגן כאילו היה ילדו. שעות רבות היה מהלך בשבילי הגן, בשעות הבוקר המוקדמות, וגם לכשירדה החשיכה, שהוא דואג לבעלי החיים, בודק את מצב בריאותם ומשגיח שהמבקרים לא יפגעו בהם. שולוב היה איש אמיץ ונחוש. יותר מפעם אחת הציל עובדים בגן ממלתעות האריה ומציפורני הדב. בין השאר נאבק בדובה, רכב על יחמור, והתמודד בגופו עם בעלי חיים תוקפניים על מנת למנוע אסונות. את גורי חיות הטרף למד לחלץ מאימותיהם התוקפניות ולגדלם בחודשיהם הראשונים בביתו ובבתי עובדי הגן. בעיתות מלחמה, מלחמת העצמאות ומלחמת ששת הימים, כאשר פגזים נפלו בחצרות הגן, דאג לשלומן של החיות והיה ראשון להגיע אל הגן ולטפל בבעלי החיים גם בעיצומו של מצב הלוחמה.

הדאגה לחיות הייתה תמיד בגדר מטרה עליונה. לשם כך לא בחל אהרון שולוב בשום עבודה הקשורה בהקמתו ואחזקתו של הגן: הקים גדרות, בנה כלובים וחצרות, רכש בעלי חיים, ריפאם ודאג למזונם, תפס בעלי חיים בורחים, ואף התקין במו ידיו רכבת ננסית לילדים המבקרים בגן. בכתב יד לספר שעוסק בגן מתואר כלהלן: "בכל מקום שמנהל הגן נראה בו, שם הוא מוקף מיד מבוגרים וילדים. הם שואלים שאלות, דורשים ביאורים, דנים בכתובות שעל הכלובים. מנהל הגן משיב, מבאר ומספר. פה ושם הוא משמיע דברי מוסר באוזנו של מבקר המנסה להתגרות בבעל חיים או מושיט יד דרך סורגי הכלוב. כאן הוא ממלא את צפחת המים הריקה של הצבועים, שם הוא מתכופף להרים פיסות נייר אחדות המתגלגלות על הקרקע. אל אחד מעובדי הגן הוא מדבר עברית, אל משנהו בערבית ואל זקן שבמטפלי החיות הוא נותן הוראות באידיש" (מתוך "איך עושה תנין, ביקור בגן החיות התנ"כי", מאת ד"ר עידן ירון). דמותו הציונית ופועלו המרתק זכו לתיאור ואזכור בספרות הישראלית. מאיר שלו, חיים באר, דן צלקה ושמואל הופרט, מתארים את גן החיות ודמותו המיוחדת של מנהל הגן. כך שמואל הופרט מספר בספרו הילדים-הג'רפה עפה - "פרופ' שולוב שידידיו כינוהו דוקטור דוליטל מירושלים החליט להביא לגן ג'רפה חדשה. אבל ג'רפה עולה הרבה כסף ופרופ' שולוב לא היה אדם עשיר. קופת גן החיות הייתה ריקה והפרופסור הצליח רק בקושי לקנות אוכל בשביל החיות ולשלם משכורת לעובדים. מאין יקח כסף כדי לקנות ג'רפה? לא סיפרתי שהפרופסור היה גם עקשן גדול. אדם מלומד שאינו מוותר, בשום פנים ואופן!"

פרופ' שולוב פרסם יותר מ-140 חיבורים מדעיים וספרים והיה בעל שם בעולם המחקר הזואולוגי והאנטומולוגי בעולם. הוא זכה לתעודות הוקרה מממשלת ארצות הברית על מחקריו בהדברת מזיקים והיה המדען הישראלי הראשון לקבל מענק מחקר מממשלת ארצות הברית.

ב-1987 זכה לעיטור 'יקיר ירושלים'. לשם ציון פועלו, נקרא הרחוב היורד אל גן החיות "דרך אהרון שולוב". ארכיונו המקצועי של פרופ' אהרון שולוב, נמצא בארכיון היסטוריה של המדע-ארכיון בן-גוריון בשדה בוקר.

כתבה: ביתו של פרופ' שולוב, ד"ר שלומית שולוב ברקן

בצהרי יום בהיר בשנת 1939 בא לביתו אהרון שולוב ואמר לרעייתו, יוכבד, "החלטתי להקים גן חיות בירושלים. אני רוצה שילדי ירושלים יידעו להבדיל בין תן לכלב...". מאז, למעלה מארבעים שנה פעל לקיומו של הגן, כל זאת בהתנדבות, שלא על מנת לקבל פרס, מתוך שילוב נדיר של אהבת הארץ ואהבת בעלי החיים.

ב-5 בנובמבר 2007 מלאו 100 שנה להולדתו של מייסד גן החיות התנ"כי בירושלים פרופ' אהרון שולוב. גן החיות הוקם מחזונו, אשר ראה בגן שהקים לא רק מרכז זואולוגי אלא גם מרכז טבע, מרכז חינוכי - חברתי לאהבת הטבע, לשמירה של הטבע, לאהבת הארץ ולאהבת התנ"ך. רבות מהפעולות המתקיימות בגן החיות היום, מביאות לידי מימוש התחלות ורעיונות רבים שהיו בחזונו ובאו לידי מימוש באופן כזה או אחר במהלך שנות פעילותו, החל מתיבת נח ועד לתכניות לשמירה על הטבע ולהחזרת בעלי חיים לסביבתם הטבעית.

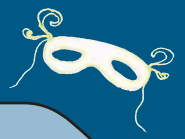
צילום: קרן בניצאן

פרופ' שולוב, רעייתו יוכבד וחבר.

הקשר המיוחד בין גן החיות התנ"כי ואהרון שולוב מתמצה בסיפורו של הסופר עמוס עוז על ביקורו כילד בגן: "שולוב היה מגיע מאחור, על כפות החתול שלו. בגן החיות העצום והריק הזה, עצום בעיניי הקטנות. אז לא הייתי שומע אף רחש, ופתאום ידו הייתה מונחת על כתפי, וכמו אדוני צבאות היה אומר לי, מה אתה עושה ילד. היה קשה מאד. זה כפות רגליו. וכל זה נמשך ועלה והגיע לחזות קצת יול ברינרית. היה קו יול ברינר באיש וכשהוא חיך הוא נראה לא סתם כמו יול ברינר אלא כמו יול ברינר שמגלם בעל אחוזה רוסי בסרט אמריקני" (הרצאה בפני אגודת ידידי גן החיות, 1996).

פרופ' אהרון שולוב נולד באוקראינה. כילד, ניהל את משק החי המשפחתי וגדל עם הפרות, התרנגולות והאווזים. אהבת החי שגילה בגיל כה צעיר, באה אחר כך לביטוי הן בהקמתו של גן החיות והן בקריירה האקדמית באוניברסיטה העברית, בתחומי הזואולוגיה והאנטומולוגיה. שולוב היה חבר בתנועת נוער ציונית (השומר הצעיר), נאסר שמונה פעמים והוגלה לסיביר עד לעלייתו ארצה בגיל 18, בשנת 1926. בשנה זו כבר החל את לימודיו באוניברסיטה העברית והיה מתלמידיה הראשונים. ב-1933 סיים את הדוקטורט באוניברסיטת נאפולי, איטליה. במשך שנים רבות היה חבר סגל בכיר באוניברסיטה העברית ואף עמד בראש המחלקה לחקר חרקים וחיות ארס. פרופ' שולוב התמחה במחקר העכבישניים ותרם תרומה חשובה בפיתוח הנסיוב נגד העקרב הצהוב. במסגרת פעילותו בתחום, שימש יועץ לצבא הבריטי והאמריקאי בהדברת מזיקים וערך מחקרים בטוקסיקולוגיה, חיות ארס והדברת מזיקים, כמו גם בחקר המלריה וקדחת המערות. חייו של אהרון שולוב הוקדשו לאוניברסיטה ולגן החיות כאחד. גן החיות ושולוב היו אחד, הוא היה הגן והגן היה הוא. בזמני מצוקה קשים, לא ויתר מעולם על קיומו של הגן וליווה אותו בארבעה מקומות שונים ברחבי ירושלים. תחילתו של הגן הייתה בפינת החי בחצר הדסה הישנה ברחוב הרב קוק במרכז ירושלים. המוצג הראשון בגן היה הכוח-לטאת ענק. במשך השנה הראשונה היו לא יותר מאשר 20 בעלי חיים בגן. הגדול ביניהם היה הצבוע והקטן כוס החרבות. כשנה לאחר פתיחת פינת החי עבר הגן לשטח ברחוב שמואל הנביא. במשך 6 שנים פעל הגן במקום זה במצב של מלחמה, טרור ומהומות. אחת מהחיות האהובות בגן היה גור אריות שהובא מאריתריאה וענה לשם פיפי. שמו החדש בירושלים היה "יהודה", אך מיום בואו ועד מותו בשיבה טובה נקרא "פיפי" בפי הכול. בשנת 1947 עבר הגן למקומו השלישי- הר הצופים, לשטח אשר הוקצה על ידי האוניברסיטה העברית. הטיפול בבעלי החיים, במהלך מלחמת העצמאות והמצור על ההר, היה כרוך בסכנת חיים ונעשה בתנאים קשים ביותר. שולוב עצמו, לא פעם ולא פעמיים, סיכן את חייו שהוא מנסה להאכיל את בעלי החיים בגן. לאחר מאמצים דיפלומטיים הרשו הירדנים לפנות את בעלי החיים שנותרו בגן

פורים בגן החיות

יום ו' 21 במרץ ויום א' 23 במרץ, 2008.

מופע צוהל וקליל של לולינות ולהטוטים לכל המשפחה.
יום ו' 21 במרץ בשעה 12:00, ויום א' 23 במרץ בשעה 12:00, 13:00
באמפיתאטרון של גן הפסלים.

נא לא לקפוץ!

כל המחופשים לבעלי חיים ישתתפו בהגרלת כרטיסי כניסה לגן החיות, שתערך לאחר המופע. **בואו מחופשים!**

איננים OUT לירקות IN

מי יפיל את הפיל?

משיכת החבל המסורתית בין הפועל "מגדל" ירושלים בכדורסל לבין הפילה האגדית "מיכאלה" - יום ו' 21 במרץ בשעה 15:00.

פנצ'ר "מאכל" ירושלים למען שמירת הטבע בישראל

הגרלה נושאת פרסים מתנת קבוצת הפועל, שכל הכנסותיה קודש לשמירת הטבע, תתקיים לאחר משיכת החבל. **פרס ראשון:** רכיבה על הפיל עם גביע המדינה בכדורסל. גביע המדינה בכדורסל יוצג בגן החיות ביום ו' 21 במרץ. **בואו להצטלם!**

משלוח מנות מפנק יוגש לקופים ביום ו' וביום א' בשעות 11:00 - 12:00.

סדנאות יצירה ואיפור יתקיימו בין השעות 10:00-16:00 בתשלום נוסף.

חוויה בתלת מימד לכל המשפחה. סרט טבע מדהים מלווה ברוח, מים וניחוחות הג'ונגל. מגיל 5 ומעלה. 10 ש"ח לכרטיס, 7 ש"ח למנויי הגן.

BUGS

כל הארועים מותנים במזג האויר. פרטים בטלפון 02-6750111.

הרשמה לקייטנות קיץ של גן החיות

נוכח הביקוש העצום לקייטנות קיץ, אנו משנים את המתכונת ואת סדרי ההרשמה. השנה יערכו שלושה מחזורים של שבועיים:
מחזור א' - 1.7.08 - 14.7.08 מחזור ב' - 15.7.08 - 28.7.08
מחזור ג' - 11.8.08 - 29.7.08
פרטים על הסדרי הרישום יפורסמו בתאריך 1.4.08 באתר האינטרנט שלנו שכתובתו:
www.jerusalemzoo.org.il
לפתרונות בקייטנה

שעות הפתיחה משתנות -

ימים א' - ה' 9:00 - 18:00
ימי ו' 9:00 - 16:30
שבת וחג 10:00 - 18:00

דרושים מתנדבים להקלדת נתונים לתכנת הווטרינריה החדשה שלנו. המעוניינים מוזמנים להתקשר לטלפון 02-6750135.

ZOO טריוויה

לכבוד פורים החליטו חיות הגן להתחפש. רשמו את שמות החיות המסתתרות מאחורי המסכות המצחיקות! חג פורים שמח!

הזוכים מהגיליון הקודם הם: אושרת אבוקרט ושהם גרינבלט. שלחו את הפתרונות ל: ZOO טריוויה, גן החיות התנ"כי, ת"ד 898 ירושלים 91008.

Love Milk. Love Fruit. Love Chocolate.

